

N.F.S. Grundtvig “Ansgars Eftermæle”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.9, november 2016

Ændret i version 1.25, maj 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1817 (SJ: 312)

Teksten er etableret af Klaus Nielsen

Punktkommentarer er skrevet af Klaus Nielsen, redigeret af Johnny Lindholm og Else Riisager

Indledning er skrevet af Else Riisager, redigeret af Ida Marie Klahn og Klaus Nielsen

Tekstredigering er skrevet af Klaus Nielsen, redigeret af Else Riisager og Kirsten Vad

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.phil. Johnny Kondrup

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[A:101]

Ansgars Eftermæle.

– credimus, qvod maxima secum comitante fidelium multitudine, qvos ex gente Danorum atqve Sveonum Domino lucratus fuerat, meritum boni certaminis illius divina remunerante clementia, in die resurrectionis omnium, gloriose et feliciter regna penetrabit cælorum!

Rimbert Cap. 29.

Vel er det ikke Mænd som Ansgar, man nutildags ophøier, og medens man lokkede boglærde Mænd, med Ære og Penge, til at bekrandse saamangt et Navn, som Saga kun giver et slet eller maadeligt Skudsmaal, tvivler jeg om, at man nogensteds tænkte paa

i en Lovtale at ophøie Nordens Apostel; men ikke desmindre skal man vel nødes til at indrømme, at hvad enten man seer paa Heltemod og Standhaftighed, Fromhed og Dyd, eller paa Idrættens Vig|A:102tighed og Sædens Frugter, finder man neppe, fra Augustinus til Luther, en Mand, hvis Minde maa være Christne saa dyrebart, hvis Gierning var baade saa hellig og frugtbar, og som derfor kunde bedre fortjene at prises og berømmes med kiærlige Ord fra veltalende Læber. Frankrig fostrede, Tydskland beundrede, Dannemark og Sverrig annammede denne apostoliske Silding, og hvem skulde da andet tænke, end at man i alle de Lande vilde kappedes om at ære, og immer opfriske hans Minde! men andet lærer Historien; thi vel blev han med den øvrige Skare af virkelige og selvgjorde Helgene, i Pavedommets Tid, ihukommet af Nord-Tydske, Daner og Svenske, men i hvor liden Agt han, i det mindste tilsidst haver staaet, kan man vel deraf slutte, at Rimberts Bog om ham lige til henved Midten af det 17tende Aarhundrede, ansaaes for tabt. Siden tæller man vel Udgaver nok af denne Bog, thi Langebek regner den i vore Scriptorer for den ottende¹, men det er og næsten Alt, thi, saavidt |A:103jeg veed, er der aldrig engang skrevet en Disputats enten om Ansgar eller hans Biographie², uagtet derom var nok at sige, ei heller troer jeg Bogen er oversat paa noget Sprog, undtagen, i det 14tende Aarhundrede, paa Svensk³. Dette er en saameget desstørre Skam, som Rimberts Bog ikke allene er af uskatteerlig Vigtighed for Nordens Historie, men tillige i sig selv et af de ypperste Skrifter fra den tidligere Middel-Alder, thi vel er Latinen intet mindre end classisk, og det har sagtens bidraget til at nedsætte den i de Boglærdes Øine; men Tonen er baade, som Adam af Bremen siger, oprigtig (veredicus) og tillige saa inderlig opbyggelig, at man kan læse mange Helgenes Levnet, uden saameget Udbytte, som eet Blad hos Rimbert giver en Læser, der har Hjerter for Kiærlighed og Guds frygt. Vist nok maatte Ansgars Høiagtere, saavelsom Nordens Historiker, inderlig ønske, at Rimbert udførligere |A:104havde omhandlet Ansgars Idrætter mellem Hedningerne, og beklage for denne Mangels Skyld, endnu stærkere Tabet af Ansgars Dagbog⁴; men hvem der veed hvilken himmelvid Forskiel der dog, ogsaa i historisk Henseende, er mellem Rimberts Arbeide og hvad der skulde gjøre os bekiendt med hans, og Villehads, og andre Hedning-Omvenderes Bedrift, vil vist ikke gaae strængt i Rette med ham, men indsee at han har givet mere end man rimelig kunde vente.

Nu at tale om min Hensigt med disse Blade, da er den hverken at meddele en Oversættelse af Rimberts Bog, skøndt jeg rigtig nok alt for nogle Aar siden har udarbeidet en saadan, ikke heller at giennemgaae den, under Sammenligning med de andre Kilder for Samtidens geistlige og verdslige Hi|A:105storie, skøndt jeg ogsaa med noget Udbytte har anstillet et saadan; thi jeg anseer det ei for betimeligt, at udgive en Bog, der kan være saare opbyggelig, men kræver, for at være det, hos sine Læsere, hvad nu sjelden findes

enkelt, og sjeldnere samlet: eenfoldig Fromhed, christelig Skiønsomhed og historisk Billighed; og til en historisk Sammenstilling og Sammenligning af Efterretningerne om Dannemark og Sverrig i det niende Aarhundrede er her neppe Stedet; saa jeg for det Første vil lade begge disse Arbeider hvile. Men, just derfor agter jeg her, mest efter Rimberty, at give en Udsigt over Ansgars Levnet og Værd, for paa engang at giøre de Læsere, som kan behøve det, nærmere bekiendte baade med Manden og Bogen, som ere mig selv saa dyrebare, og ei kan være nogen ægte Dannemand ligegyldige. Meget mere maa Bogen være os dobbelt kiær, da Rimberty uden al Tvivl var dansk eller dog holsteensk født, thi det synes mig allerede rimeligt af Bogen selv, hvis daarlige Latin for det meste bliver godt Dansk, ved at oversættes ordret, og turde stundum falde uforstaaeligt for hvem der ikke kan Dansk eller Plattysk⁵. En anden Grund synes **A:106** mig taler stærkt for det Samme, den nemlig, at var han ikke dansk, da maa det nok have været *tre samtidige Rimberter* mellem Ansgars Discipler, som dog er heel usandsynligt; thi af nærværende Levnets-Beskrivelse see vi⁶, at en Rimberty, som var *Dansk*, blev af Ansgar sendt til Sverrig; at nu danske Præster henskikkedes andensteds, og fremmede til Dannemark, er ikke troeligt, og man har gyldig Hjemmel for, at en *Rimberty* blev af Ansgar sat til Præst i Ribe, han var da sikkert ogsaa Dansk, og skulde nu Erkebispens der har skrevet Bogen, ikke være det, da maatte han være Rimberty *den tredie*. Rimeligst er det da, at det er den samme danske Rimberty, der menes overalt, og de Indvendinger man hidtil har gjort derimod, ere i det mindste ubetydelige⁷.

A:107 Af hvad Slægt og Byrd Ansgar er født, har Ingen sagt, ja end ikke Navn paa hans Forældre har vi hørt; men hvad enten de nu vare Franker eller Sachser, saa maae de nok have været velbyrdige Folk, og boet i det nordlige Frankerig, eftersom vi læse at Ansgar, da han, alt i sit femte Aar, blev moderløs, henskikkedes til det berømte Kloster, Korvei i Picardiet, for der at oplæres i boglige Konster. Karl den Store sad dengang i sin ypperste Vælde, og, Aaret før Ansgar kom til Verden, havde han bekommet Roms Keiser-Krone, et farligt Hoved-Smykke, som det er underligt og derhos sør**A:108** geligt nok, at hardtad alle Fyrster i det christnede Europa, naar de fik Leilighed, have attraaet, endskiøndt det saa levende minder om Hedenskab og Christnes Pine, ja synes at indslutte en farlig Fristelse til at ophøie sig som Gud paa Jorden, og med det gamle Jernspir nedkue Folkene. Da var der en Sværdtid og Blodtid i Verden, og Nattetid i Kirken, og det saae ei ud efter andet, end at Hedenskab, deels i sin nøgne, deels i formummet Skikkelse, snart vilde lægge Kirken øde, og i dens Gruus jorde de afsjælede Levninger af boglig Konst. Fire Aarhundreder vare henskredne, siden det store Bulder,

som betegnes under Navn af Folke-Vandring, begyndte som Jordskiælv og flyvende Storm at giennemtrænge og sønderknuse det vestlige Rige, Folk og Tungemaal blandedes underlig, Oprør og Trældom rakde hinanden blodige Hænder, Konger og Høvdinger droge til Tidsfordriv haarde Staal-Handsker. Segnede eller dog sjunkne fra Høisædet vare nu hine vældige Herre-Stammer: Balther og Amaler, Merovinger og *Gunkinger*⁸, som, |A:109 med deres Gothe, Franker og Longobarder havde med Jernlænker enstund spærret Syden og Vesten for staalklædte Vilddyr, og med det Samme paa en Maade dog værget Kirkegaarden, som bar deres Høisæde. Ventelig var det en *allemannisk* Slægt, som i Karolingernes Fædre hevned sig paa Chlodevigs Afkom, og slog tillige med Heltekraft en Bom for Saracener, Sachser og Avarer; men nu sad han der, Carl, som Solen i Vest, der synker snart som under Vægten af sin funklende Krone. Fra Anglernes Øe, hvor boglig Konst med Bogen havde under Bulderet fundet Tilhold og Værn, derfra vare Enkelte udgangne med Gnister af den hellige Ild, for at tænde Lys i Tydsklands Skove, men hvad de tændte, meer end Baal til sig selv, var dog kun en sygelig Natlampe, der maatte rimelig slukkes af den første Hvirvelvind som giennemfoer Skoven. End eengang, veed vi nu, skulde Mahomed's Blodbanner vaie stolt bag Pyrenæerne, som ved Ætna og Vesuv, snart skulde hedenske Ungarer giøre Tydskland til deres Vildbane; og fra Norden var |A:110 det som Midgards-Ormen løftede sit Hoved i Vikinge-Stavne, for, saavidt som Bølgerne skumme, at snoe sig om Landene og oversvømme dem med fraadende Edder, ei Carl selv var Mand for en Mjølner, og hvad var hans Afkom! I Sachsen veed vi, skulde den Keiser-Stamme opgroe, hvis Bul skulde være en Vold mod Ungarer, og under hvis Krone de tydske Stammer skulde forbindes til i Syden at bøie Mahomed's Fane, i Norden at fælde Odins Ravn; men Sachsen var kun omvendt, som man vender med Staal, døbt, som man døber i Blod, synderlig apostolisk var han som er kaldet Sachsens Apostel, Bremens første Biskop, Northumbren Villehad neppe, og hvad han end var, seer man godt, at det først var med det ny Korvei, at Christendommens Irmensul⁹ slog Rødder paa Vesperens og Elbens Bred. Mærkelig er da tilvisse det Aar Ottehundrede og treogtve, da Carls Frænde Adelard, Ab|A:111 bed i det gamle Korvei, sendte Brødre til det nye, og naar vi nu veed at mellem disse var Ansgar i alle Maader Hoved-Manden, at det var ham som flux blev kaaret til at rygte Skolen og at prædike for Folket, at han i meer end fyrgetyve Aar derefter, stod som et Alterlys for disse Egne, hvis Lue voxde og hvis Glands forøgedes, hvergang han, legemlig fraværende, paa hin Side Floder og Have giennemstraalede, som en Guds Engel, det nordiske Mørke; veed vi det, og veed vi tillige, at det var af hans Sæd den Bøg opvoxde, hvoraf Dannemarks Kirke i alle Maader blev tømret, da nøder vel Saga os til at fæste vort Øie med inderlig Kiærlighed paa den Fromme, og om vi see nogen Brøst, tildække den venlig med

Kaaben, som han, under heltelig Kamp og med Livsfare bar til vore Fædre.

Det var, saavidt man kan skønne, tre Aar efter Ansgars Ankomst til det ny Korvei, at hin mærkelige Rigsdag holdtes i Ingelheim ved Maints, hvor den danske Kong Harald med sine Følgesvende annammede Daaben. Mangt et Spørgsmaal var her at gjøre, saavel om Harald selv, og Anledningen til hans Komme, som ogsaa i det Hele om Tilstanden i Dannemarks Rige; men det er intet Under, at Saga saa omtrent maa blive Svaret skyldigt paa dem alle; thi hvad vi ei kan tvivle om, er at **A:112**Alt var dengang her i stor Forvirring: den gamle Skjoldung-Stamme vel saa godt som ødelagt, Hjerter og Landskaber adsplittede, og heraf følger med Nødvendighed, at Sagnene maae være faa, uenige, og lidt at stole paa. Med Braavalle-Slaget, hvor Odan selv forraader sin danske Fostersøn, og Stærkodder fører Avindskjold mod Dannemark, dermed ender sig den danske Arelds-Tid, Saga er, forladt af sine Kæmper, med Hærværk ranet af sit Fruerbur i Bøgeskoven, og maa følge Upsals Adel-Viking rundt paa Hav; kun Regner Lodbrok og hans Sønner er det, hvis Navne og Styrke, ubændige Forvovenhed, og grusomme Blodtørst, fylde vore Øren med Gny, og Hjertet med Gru, i det rumlende, buldrende Bragemaal, i danske og islandske Sagn, som i Anglers og Frankers hyppige Klagemaal. Engang kanskee det lader sig vel gjøre, at samle noget af de dunkle Ymtninger om Villebrod og Torkel Adelfar, samt hvad der ellers slaaer paa tidligt Nys og Kny om Christendom i disse Egne; men hvad man end derom kan sige, er saa godt som Intet, og vilde netop derfor kræve flere Ord, end her var passeligt, og nok er det, at alle Sagn eenstemmig vidne om, hvor høilig, selv for Landefreds og Enigheds Skyld, det nu gjordes behov, at Fredens Evangelium blev hørt og troet her i disse Landemærker. At **A:113**Ebbe, Erkebisp af Rheims, alt Aaret før det ny Korvei fik Munke, for saavidt man veed, bar Ordet over Danmarks Grændseskiel, er noksom vitterligt, og man kan hardtad ikke tvivle om, at Haralds Forsæt, hælvden dog vel gudeligt, tildeels er fattet efter hans Tilskyndelse; ja, da vi derhos har det Vidnesbyrd, at manges Dansk blev døbt af ham, saa maae vi i det mindste kalde ham den danske Menigheds Prophet, et Hædersnavn, som vi skal siden see, og fra en anden Side hjemles ham¹⁰. Men, hvad end Grunden dertil var, saa mærke vi, at efter Haralds Daab, var han ei sindet til at gæste Dannemark igien; rigtig dømde Keiser Ludvig, at med Daaben var det slet bevendt, naar Tro og Fromhed ikke i det mindste fulgde efter, og det var da Knuden, hvor man skulde finde en gudfrygtig, from og veltalende Mand, som havde Lyst og Mod til det Vove**A:114**stykke, Kraft og Kiærlighed til at omgaaes den nydøbde Konge, og fremme det begyndte Værk med Nidkiærhed og Viisdom. Veed man hvad Christendom har at betyde, og husker kun paa, hvor vidt og bredt man kaldte sig Christne, da maa man vel tænke, at ti for Een bød sig til; men Navn af Christen og Christendom, er Ting man aldrig mindre end i den nærværende

Tid kan fristes til at sammenblande, og naar man da veed, hvor saare megen Lighed i Grunden det niende Aarhundrede havde med det nittende, da undres man slet ikke over at der var Dyrtid paa Mænd, der vilde følges med Harald, thi han var ingen Drot, som vilde eller kunde gjøre sin Hofpræst til Erkebisp i Norden, give ham Anseelse og kronede Dage; han var en Flygtning, en Drot uden Land, som kun tog Præster ombord, for at føie den mægtige Keiser, og lod dem for Resten mellem haarde Hedninger skiøtte sig selv. Enten maatte man da være en Vovehals som Thangbrand, for at give sig paa sligt et Eventyr, eller og have vundet med brændende Nidkiærhed for Sjæles Frelse, en uindskrænket, barnlig Tillid til Gud, Noget der aldrig, men allermindst i Tider som hiin og den nærværende, vindes uden en Kamp som Faa have Hjerte til at bestaae, især medens Blodet i Ungdommens Aar ruller let og gløder af verdslig Attraa, og dog er det atter kun |A:115| Ungdommens fyrige Alder, at Modet og Kraften til at begynde og standhaftig udføre en saadan Helte-Giærning, kan rimelig annammes, findes og føles. I senere Aar, naar og Manden da gribes af Kæmpe-Forestillinger, giæstes og opvarmes af store Forsætter, da finder han sig for det meste dog saa indviklet, om ikke i verdslig Attrae og Bestilling, saa dog i tilvant Tankegang og Levemaade, at om han ogsaa sprænger Lænkerne, kan han dog vanskelig afryste dem, de besvære og nedtyng ham stedse, og store Ting, om de ei snart, som med magnetisk Kraft, sammenlodde sig igien, og standse ham paa Veien. Lægge vi end til, at man i ældre Dage er lidet skikket til, med Held at tilegne sig et andet Tungemaal, hvad dog ogsaa her tildeels vel giordes Behov, da begribe vi let, hvorledes Ebbe, uden at vi tør bebreide ham noget, kunde føle sig for svag til at udføre Værket, han saa dristig begyndte, og vi indsee, at en christen Ungersvend, i Tide fortroelig med Tanken, med Hjertet og med Øiet vendt til Martyr-Kronen, hærdet til at taale alskens Besværlighed, afvant selv med meget, Christendom kan tillade, men Apostel-Vandringen ei skiænke eller taale Lysten til, en saadan maatte findes, om det store Værk, paa apostolisk Viis at christne Norden, nogenlunde skulde lykkes. Uden at forbauses høre vi da |A:116| de forsamlede Bisper og Abbeder i Ingelheim skrifte for Keiseren, at de kiende Ingen saa from, at han for Christi Skyld vilde vove saa farlig en Færd, men derimod maae vi lytte, naar Abbeden i det gamle Korvei, Adelards Broder *Vale*, tager Ordet og siger: een Munk veed jeg dog iblandt mine, hvis Hjerte brænder for Guds Sandhed, og som har Sind til for Herrens Skyld at taale meget, han er tillige baade vellærd og from, og i alle Maader dygtig til Værket, men om selv han er villig til slig en Udvandring, det veed jeg ikke.

Nu er det Tid at laane Øre til de, vel faa, men ingenlunde ubetydelige Efterretninger, vi have om Ansgars forrige Hændelser; thi fra dette Stade see vi klart, at paa *usædvanlig* Maade maa *den Eneste* man vidste at nævne, være opelsket, vi begribe let, at i de forskiellige Tider opdrager og danner den store Konstner sine

udvalgte Redskaber til samme Værk paa adskillig Viis, og virker paa dem giennem de Følelser og Forestillinger, som ere deres bedste Side, og saa at sige deres aandige Legeme. Kun Uforstand vilde det da røbe, om vi forargedes over, at dette Guds Redskab især ved *Drømmesyn* dreves til Omvendelse og Eftertanke, trøstedes i Trængsel og styrkedes i Haabet; thi det var en Drømmetid, hvori han levede, og aabenbar var |A:117|Indbildnings-Kraften det naturligt dybeste hos ham. Ingen kan agte mindre paa sine egne Drømme end jeg, men hvorsomhelst jeg hos Andre seer at de kiæde sig med Betydning, og gjøre dybt Indtryk i Sindet, der maa jeg finde dem psykologisk-historisk mærkværdige, og naar man ved dem seer et Menneske drages til Sandhed, drives og styrkes til det Dagværk, der aabenbar var hans Bestemmelse, da maa man vel baade blues og skrækkes for at miskiende den Eviges Finger, som styrer Alt efter sin Viisdom og de Dødeliges veiede Vilkaar, til sin Ære, og sin Giernings Fremme. Spørgsmaalet bliver da kun her, om vi tør lide paa, at Drømmene ei ere sammendigtede, og derfor mener jeg vi have tilstrækkelig Borgen i den Oprigtighed og Sanddruhed, Ansgar og Rimbart have hjemlet sig, men hvad jeg end tør mene, er, at Drømmene forsvare sig selv, ved mest at indeholde, hvad der, under en eller anden Skikkelse, maa begive sig deals med hver Christen, og fremforalt hver Ordets Tjener, som skal indvies til mærkelig Kamp, og styrkes til Seier. Endelig bære næsten alle Drømmene et saa kiendeligt Præg af den Alder hvori, og de Omstændigheder hvorunder de havdes, at Digtningen vilde være et Konstværk, der vidt overgik de Mænds og deres Tidsalders Evne.

|A:118|Saaledes læse vi, at i hans Børneaar, der han var kommet til Korvei, og havde mere Lyst til Leeg og Vildskab, end til Bogen, da drømde han en Nat, at han stod i Dynd og kunde ingen Vegne komme, men fik saa i det Samme Syn paa en Skare af hvidklædte Kvinder, hvoriblandt han kiendte sin fromme, hensovne Moder, og i hvis Spidse han saae en herlig pyntet Frue, som han tænkte var den hellige Marie. Den Vei de ginge paa, var blomstrende yndig, og Fruen spurgde ham, om han ønskede at komme til sin Moder, hvortil han svarede: ja inderlig gierne, og fik saa den Formaning at forsage Børneleg og Verdens Væsen, da han ellers aldrig kom i hendes Selskab.

Hvert Ord til nærmere Forklaring af slig en Drøm var overflødig, og vi kan godt begribe, at den maatte gjøre dybt Indtryk paa en fyrig Dreng, som elskede sin Moder ømt, og hørde her, som med himmelsk Bekræftelse, hvad hun fordem, kanskee døende, sagde ham, saa det kan ikke undre os, hvad Rimbart vidner, at fra den Time blev han flittig og alvorlig; men ligesaa rimeligt maae vi finde det, at efter nogle Aars Forløb var dette Indtryk saa godt som udslettet. Ansgar var tretten Aar og havde alt gjort Munke-Løftet, men tog sig det let som de andre, nu maatte der en udvortes Begivenhed |A:119|til for at ryste og vække ham, og det blev Carl den Stores Dødsfald; ham havde Drengen seet i al hans Vælde, og

ventelig betragtet som en Halvgud, hvis Dødelighed ei faldt ham ind, og vel maatte han da forskrækkes over at have saa letsindig givet Alvor Afskeed. Han kom igien sin Drøm ihu, Døden har, som man kan tænke, ofte svævet ham for Øie, og nu havde han ved Pindsetid en Drøm, som man tydelig kan spore, gav hans Bane og Tankegang en blivende Retning.

Denne Drøm, velsignet og hjertelig beskrevet, med Ansgars egne Ord, var ogsaa en saadan, som aldrig kunde glemmes i et ædelt Sind, thi dens Indhold var, at han døde pludselig, hvorpaa Sjælen kom i et forklaret Legeme og førdes frem paa underlig Vei og Viis af To, som han tænkte var Apostelen Peder og *Johannes den Døber*. De forlode den, som han syndes, tre Dage, men efter Kvalen at dømme, vel tusinde Aar, i en Pine, som han giættede var Skiærsilden, og førde den saa gladelig fra Klarhed til Klarhed, hen mod Østen til et ubeskriveligt Lyshav, hvor han saae med utallige Helgenskarer de fire og tive Oldinge, som tales om i Aabenbaringen, og hørde Hærskarernes Lovsang klinge med usigelig Sødhed i uforlignelige Toner. |A:120| Beskrive kunde han ei med Ord hvad han syndes at have seet og hørt, kun Mindets Sødhed kunde han føle, og saa uforklarlig Maaden end var ham, syndes det ham dog klart, at eet Lys, som han ei kunde giennemskue skabde og omfattede underfuld alle de andre, saa det var ham et klart Billede paa Jesu Herlighed, i hvilken Peder siger at Englene ønske at indskue, og af den store Hemmelighed, at han er i alle og alle i ham. Kun eet Ord kunde han mindes, og syndes det blev talt til ham, uden at han saae hvorfra, men udtalt med en Røst saa klar og sød, at ham tykdes, den maatte giennemklinge alle Tider, det var dette Ord: gak, og kom igien til mig! Nu førde hans Ledsagere ham tilbage, bedrøvet var han over igien at skulle giæste Verden, men dog frimodig i Haabet, ikke eet Ord mælede hans Ledsagere, men betragtede ham saa kiærlig, som en Moder sin Eenbaarne.

Fra nu af blev Himlen Ungersvendens Fædreland, og Martyr-Kronen hans Haab paa Jord, men, naar han ei lod sig betage af Hovmod, da maatte Følgen heraf netop vorde Angest over Synden, da han snart maatte føle Tomheden i den almindelige Munketrøst, og Forsonings-Læren altid er den første, som, til en af Siderne, fordærves. At det nu og var saa med ham, kan vi slutte af hans |A:121| tredie mærkværdige Drøm, som han havde, efterat han var blevet Skolemester i det gamle Korvei; thi da drømde han en Nat, at han var gaaet ind at bede i Johannes den Døbers Capel, Noget *som var hans daglige Skik*, naar han gik til og fra Skolen, og at da en jødeklædt Mand med himmelsk Klarhed i sit Aasyn, og som han antog for Christus, aabenbarede sig for ham, og gav ham, efter aflagt Skriftemaal, Afløsning med de Ord: frygt ikke! jeg er den som udsletter dine Overtrædelser.

Fra den Time af følte Ansgar sig forvisset om Synds Forladelse, og overveiede nu sagtens mangen Gang hos sig selv, hvorledes han bedst skulde i Gierningen udvise sin Taknemmelighed for den

uforskyldte Naade, og nu havde han atter en Drøm, der vel synes først senere, ved hans svenske Reise, at have gjort sit fulde Indtryk paa ham, men som vi dog tydelig see, maatte tjene til at berede ham paa det Følgende; thi han drømde sig stædt imellem endeel Prædikantere, hvor han undrykdes, omskinnedes af en himmelsk Klarhed, og hørde en Engels Røst der sagde til ham: din Synd er forladt. Derpaa svarede han: Herre! hvad vil du, jeg skal gjøre? og hørde Røsten atter tale, som sagde: gak, og forkynd Hedningerne Guds Ord!

A:122Saaledes forberedt, som vi heraf kan slutte han var, befandt han sig, kan vi tænke, i Abbed Vales Følge, stædtes for Keiseren, og besvarede Spørgsmaalet om at gaae til Dannemark, med det bestemteste *Ja*.

Saa var da Manden, som man ledte efter, fundet, og han var netop i den Alder, som Danske Lov endnu kræver hos dem, der vil idrage Præste-Kjolen: en herlig Alder at begynde udvortes Kamp og Mandsværk i, thi Vildskabs-Tiden er naturlig omme, Ungdoms-Ilden, hvis den ei i Lastens Søle er udbrændt, opløder end, og kan gestalte Manddoms-Kraften, der just nu indfinder sig, i Helte-Skikkelse til høi Bedrift. Men, saae vi nu Ansgar, ufristet smilende, at stævne op mod Norden, da maatte vi bange vente snart igien at møde ham nedslagen, grædende og trøstesløs, thi det er altid saa i Aandens Rige hernelen, at ikkun hvo der saae med Graad, kan høste med Frydesang, og vi kan derhos let begribe, at gruede han ei for hvad han gik i Møde, da var det enten Letsind, der skjulde ham Faren, eller Hovmod som indbildte ham at Alt var let; og betoges han ei af inderlig Veemod, ved at forlade Venner og Fædreland, da havde han ei Kiærlighed til de næste, og mindre da til de fjerneste Brødre, som han aldrig saae. Maaskee var det **A:123**endog forvovent, at han saa dristig gav et Løfte, han kunde taget Tid til at betænke, ja, det synes virkelig at han forløb sig, som en Peder i ubetænksom Tillid til sit Hjerte, sin svage Tro og Nidkiærhed; men der blev sørget for, at han i Tide vaagnede af Drømmen, thi saasnart det rygtedes, at han var den som vilde gaae til Hedenskabet i sin Herres Ærende, da var det ikke Venner blot som fristede og pinde ham, med Bønner og Advarsler, men Spotte-Fuglene sang ogsaa op for ham, og mange, som man kan vide, de, der i hans Nidkiærhed saae en Bebreidelse til sig, kundgjorde deres Afskye for en Mand, der ikke satte bedre Priis paa christeligt Selskab og Fædreland. Nu fælde Ansgar hvad det var han havde lovet, fælde hvad det var, at vandre ene og forladt til det Fjerne, at døie Spot og Trængsel, og ei have en Ven at klage sin Nød, ei en kiærlig Læbe, der med Ordets levende Røst kunde vække, opmuntre og trøste. Som en Skygge, bleg og bedrøvet, sneeg han sig om, skyede Selskab, og hengræd sine Dage i en eensom Viingaard under Læsning og Bøn. Dog, det var ikke saa, at han skulde drage mistrøstigt af Bye, til Spot for Letsind og Triumph for Ondskab og Vantro, kun prøves skulde han, og lære at slaae sin Liid til Himlens Gud, saa at han trøstigt

kunde baade drage afsted og komme **A:124**tilbage, og fuldende det herlige Løb, som var ham forordnet. Der var i Abbedens Gaard en Broder Autbert, næst ham i Værdighed, og af høibyrdig Slægt, han rørdes dybt i sit Hjerte, ved at see den svare Kamp og Bedrøvelse, som nedbøiede Ansgar, giæstede ham i Viingaarden, og spurgde, om det ogsaa var hans ramme Alvor at drage i Udlændighed? Ansgar, som tænkte det var atter en af Fristerne, gav utaalmodig til Svar: Sørg I ikke derfor, og forstyr mig ei med Eders Fritten! men der han nu forsikrede oprigtig, at han spurgde, kun for vist at vide, om han endnu blev fast ved sit Forsæt; da svarede Ansgar: man spurgde mig, om jeg, *for Guds Skyld*, vilde vandre ind i Hedenskabet at forkynde Christi Evangelium, og ingenlunde tør jeg vægre mig, men ønsker af mit ganske Hjerte, at jeg maa annamme *Kraft* til at gaae det igiennem, og at Ingen skal kunne rokke min Sjæl i det Forsæt! Ja, sagde Autbert, da kan jeg aldrig tilståede, at du skal drage alene, men jeg vil i Guds Navn følges med, naar du kan udvirke min Abbeds Forlov! Saa sluttede de for Guds Øine broderlig Pagt, Vale forundredes høilig ved Tidende om, hvem det var Ansgar havde fundet, som vilde vise ham Staldbroderskab, men gav naturligviis sit Minde, tillod dem ogsaa at tage med af hans Tjenere, hvem dem **A:125**vilde følge, men sagde at han vilde Ingen dertil tvinge, og da nu Ingen godvillig gik, maatte Brødrene reise alene.

Det tør man vel sige, at den fattes Hjerte i livet, som ikke sødt bevæges ved et saadant Optrin, og hvem der veed, hvad det vil sige, at gaae ene mellem Fiender, Iistappe og Spottefugle, behøver man ei at paamine om, hvordan det uventede Møde maatte oplive og trøste Ansgar, ja indprænte sig i hans Hjerte som et uforglemmeligt Minde om, at Herren er nær hos dem der kalde paa ham i Sandhed, hører de Gudfrygtiges Skrig og hjælper dem.

Frimodige droge nu Markens Evangelister afsted med Kong Harald, og længe lod deres Herre dem ei være Skumpelskud mellem døbde Hedninger, thi der de naaede Cøln, forbarmede sig Erkebispens Hadebald, og gav dem et velindrettet Skib, hvorpaa de i Mag kunde fortsætte Reisen, Harald fik Lyst til at dele det med dem, og nu vandt de efterhaanden hans Fortrolighed, og dermed Ærbødighed af hans Tjenere. Ved Dorstad, en fordum berømt Handelstad, som skal have ligget ei langt fra Utrecht, gik Harald i Land med hele sit Følge, og drog saa frem til Nordalbingien, hvor Keiseren havde skiænket ham et Lehn, som han kunde tye til, naar han stundum nødtes til at forlade sit Rige.

A:126Tvende Aar forløb nu under flittigt Arbeide, uden at vi derom vide mere Beskeed, end hvad som i Almindelighed formeldes, at Prædikanterne vare snart i Haralds Keiserlehn, og snart i hans hedenske Rige, at Herrens Velsignelse fulgte dem, hvor de saa foer, at Ordet fik Magt, saa deres Rygte udspreddes, og drog fra adskillige Egne Medhielpere til dem, og at de oprettede en Skole for danske Børn, som de deels tilkiøbde sig, deels af Harald annammede til Optugtelse.

Her begynder et nyt Afsnit i Ansgars Hændelser, thi hans tro Stalbroder Autbert blev dødelig syg, og hensov i det ny Korvei, og nu, da Frygten for at omgaaes de Danske var nogenlunde dæmpet, maatte Ansgar vandre videre frem, som en Røst i Ørken at berede Herrens Veie.

Der var nemlig fra Sverrig ankommet Sendebud til Keiseren, som, iblandt Andet, formeldte, at mange Svenskere havde Lyst til at christnes, og at deres Kong Bjørn nok vilde tillade nogle duelige Prædikantere at forkynde Ordet, naar Keiseren vilde skaffe dem¹¹. Flux blev nu Ansgar kaldt til |A:127Hove, tog sig den svare Bestilling paa, og fik til Medhjelp en af sine Ungdoms-Venner: Vithmar, som havde været Skolemester tillige med ham i det gamle Korvei. Besværlig var Reisen, de faldt iblandt Røvere, mistede hardtad al deres Foring, og maatte flygte i Land; men Ansgar var dog ei at bevæge til at opgive Reisen, og hans Standhaftighed seirede, saa de omsider naaede Byrka¹². Der vare mange *christne Fanger*, som bleve inderlig glade over den Husværelse med Ordet og Sacramenterne, der nu timedes dem, og med Kongens Tilladelse lode ogsaa enkelte Svenske sig døbe, hvoriblandt som den Ypperste nævnes Landshøvdingen *Herigar*. Saa tøvede da Prædikanterne der i halvandet Aar, uden at vi derom vide nøiere Beskeed, og vendte saa tilbage med et *Runebrev* til Keiseren, som Kongen selv havde skrevet¹³.

|A:128Hvorledes det imidlertid var gaaet i Dannemark, hvor Ansgar efterlod Gislemar som Prædikant hos Harald, veed vi ikke, men at Værket dog ikke var afbrudt, kan vi skiønne, saavel af Tavsheden, som af den følgende Beretning, at Keiseren nu fandt det betimeligt i Hamborg at oprette en nordalbingisk Erkestol for Ansgar¹⁴, og at den Guds Mand med særdeles Fremgang rygtede sit Kald saavel i Stiftet selv, som i Dannemarks Egne.

Dog, just da Alt tegnede saa ønskeligt, da Ansgar var, af Pave Gregor den Fjerde, beskikket ved Siden af Ebbe til Legat i Norden og Venden, medens Ebbes Frænde Gautbert, som det syndes med Held, forkyndte Ordet i Sverrig, og hos Ansgar daglig flere danske Børn opvoxde til Lærere, da slog Prøvelsens Time, og en Ulykke rakde den anden Haand, ligesom for i Fødselen at kvæle det Barn, der til Herrens Priis og Kirkens Gavn var undfanget. Vikingesnekker omringede pludselig |A:129Hamborg¹⁵, hvis Høvding, Berner, just var borte, Ansgar, som i det første Øieblik besluttede at gribe til Værge, blev selv vankelmødig, og lod sin Kaabe i Stikken, for at undflye med Helgenbeen. Nu flygtede Alt hvad flygte kunde, med Vikinger i Hælene, som fældte nogle, fangede Andre, gave sig to Nætters Frist til at plyndre, og lode saa Byen opgaae i Røg. Her afbrændte da baade Kirke og Kloster¹⁶ med Alt hvad dertil hørde, og iblandt Andet en vakker Bogsamling: Keiserens Gave, men den Fromme trøstede sig med Jobs de herlige Ord: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet! |A:130Nu, som det synes, just i Ødelæggelsens Dage, fik han en Jobspost, der maatte dybt bedrøve

ham, thi, ventelig med den uddrevne Biskop selv, fik han den Tidende, at de svenske Hedninger i et rasende Opløb havde stormet Gautberts Huus, myrdet hans Frænde Nithard¹⁷, og med Spee og Spot udjaget ham og hans øvrige Følgesvende saagodt som nøgne. Da nu den gamle Ludvig døde, steeg Ansgars Trængsel til det Yderste, thi Kulle-Carl, i hvis Lod Flandern faldt, var ugudelig nok til, at anmasse sig Turholt, som han skiænkede sin Yndling Reginar, hardtad alle forlode den fattige, huusvilde Erkebisp, som ventelig med de Faa, der bleve ham troe, har opholdt sig deels i det nye Korvei, og deels paa Reiser i Holsteen og Jylland, thi Rimbart vidner udtrykkelig, at ikke selv Armoden bragde ham til at forlade sin Post, og forsømme sit Kald.

I det mindste to Aar har denne stærke Prøvelse varet, men da vendte Bladet sig, og Ansgar |A:131 fik Bod for sin Vaande, thi nu døde Leuderik, Bispen i Bremen, og Ludvig den Tydske, der omsonst havde formanet sin Broder til at afstaae fra sit Kirkeran, greb til det Raad, med pavelig Tilladelse, at sammensmelte Stifterne Hamborg og Bremen¹⁸.

Nu oplivedes den Frommes Haab og Nidkiærhed paa Nye, og saavel ved Gaver, som ved anden Tjeneste og kiærlig Tale, stræbde han at vinde Kong Harek, som paa den Tid skal have havt hele Danmarks Rige i Vold¹⁹. Det lykkedes ham ogsaa, thi som Ludvig Tydskers Sendebud fik han, ved Underhandlinger, Leilighed til at lægge baade sin Forstand og sin Ærlighed for Dagen, saa at Danner-Kongen troede ham i verdslige Ting blindt paa hans Ord, og søgde hans Raad. Det kunde da ikke feile, at jo Kongen maatte give Agt paa hans Tale |A:132 om de himmelske Ting, det var ham en Lyst at høre Bibelens hellige Frasagn, og uagtet han, man veed ei hvorfor, nølede med selv at lade sig christne, forsikkrede han dog, at han gierne vilde have Christi Yndest. Da tog Ansgar ham paa Ordet med den Forsikkring, at den største Villighed, han kunde gjøre den Herre Christus, var at tillade en Kirkes Opbyggelse i sit Rige, hvor der altid kunde være en Præst ved Haanden, til at udstrøe Ordets Sæd og døbe hvem døbes vilde. Dertil sagde han Ja af Hjertens Grund, og anviste Plads baade til Kirke og Præstegaard, paa det allerbequemteste Sted, nemlig i Slesvig, som var en folkerig Markedsbye, og hvor der alt fandtes en god Deel Christne, som vare døbde, deels i Dorstad, og deels i Hamborg. Nu bygdes da vor *Frue Kirke* i Slesvig²⁰, og mange, selv fornemme Folk, lode sig døbe, men dog vare de langt Flere, som kun lode sig korse, og opsatte Daaben til det Yderste, for, som de meende, at være Himlen desvissere, eller i Almindelighed vel fordi de meende, at kunne tage sig Christendommens strænge Bud lidt lettere.

Ei glemde dog Ansgar over Dannemark de fjernere Egne, hvor han havde plantet en Kvist af Livets Træ, som han maatte haabe til Gud, skulde, |A:133 trods alle fiendtlige Anfald, dog ei aldeles henvisne. Syv Aar efter Gautberts Fordrivelse, havde de faa Christne i Byrka aldeles manglet en Sjælesørger, og det er heel mærkeligt,

hvad man læser om Herigars Anfægtelser og Standhaftighed i dette Tidsrum. Endelig havde Ansgar, mest af Omsorg for denne sin Fostersøn, overtalt en Eremit, ved Navn Ardgarius, til at besøge Sverrig, og det er, som Rimbert siger, aabenbart, at Eremiten kom der mest for at staae den Giæve bi i hans sidste Timer, thi han kom, som han dertil var kaldet, og drog saa atter sin Vei, af Lyst til det eensomme Levnet. Nu, da man vel kan sige, Stjernen stod over Hytten i Nordens Bethlehem, haabede Ansgar, at Timen var kommet, da man ogsaa i Sverrig vilde oplade Øiet for dens Glands, og handlede derfor med Gautbert om en Fornyelse af Ordets Prædiken i hine Egne, men Gautbert trøstede sig ikke til igien at giæste et Sted, hvor saa beedsk en Kalk var ham iskiænket, og meende det var bedst, at den gik, som havde baaret Ordet did, og fundet aabne Øren. Vil du noget saa gjør det selv! var da Trøsten Ansgarius fik, og ihvorvel Ingen kunde lastet ham, om han havde unddraget sine Skuldre fra en fremmed Byrde, aldenstund han havde nok i sin egen, saa var dog |A:134|hans Nidkiærhed og Sagtmodighed saa stor, at han uden Knur paatog sig den, og besluttede endnu engang at drage over Havet. Vel ængstedes han af bange Tvivl, men et Drømmesyn trøstede ham, thi han drømde om sin Bekymring, og syndes han var i en vidtløftig Borg med mange Værelser, hvor En kom til ham med den Tidende, at der i Borgen var en Prophet, Adelard nemlig hans gamle Abbed, som kunde spaae ham Reisens Udfald, og lindre hans Vaande, men selv maatte han see til at finde ham. Det lykkedes, og saasnart Adelard saae ham, tog han til sit Sprog og sagde: hører, I Øer! og mærker, I Folk i det Fjerne! Herren dig kaldte ufødt, og i Moders Liv ihukom Han dit Navn, Han satte din Mund som skarpen Sværd, i Skyggen af sin Haand Han dig skjulde, Han satte dig alt som en udvalgt Piil i Skjul i sit Kogger, og Han sagde til dig: min Tjener er du, thi i dig vil jeg vise mig herlig. Derpaa udstrakke Propheten sin Høire, og medens Ansgar knælende ventede hans Velsignelse, blev han ved: see nu siger Herren som dannede dig i Moders Liv til sin Tjener, givet dig har jeg til Hedningers Lys, og du skal være til Salighed for dem til Jorderigs Ender. Konger skal see det, og Fyrster opstaae og tilbede Herren din |A:135|Gud og Israels Hellige; thi han skal herliggiøre dig²¹.

Det behøver ingen Forklaring, hvad Indtryk en saadan Drøm maatte gjøre paa Nordens fromme Apostel, thi man begriber let, hvad Rimbert tilføier, at han ved Øerne tænkte paa Danmark, og paa Sverrig ved Jorderigs Ende, men at de sidste Ord klang for ham som en Forjættelse af Martyr-Kronen, det begribe vi kun, ved at mindes, at den stedse svævede for hans Øine som Belønningen for al hans Strid og Møie paa Jorden.

Nu gav da Ansgar sig paa Reisen, og Kong Harek den Gamle, som alt længe forud havde lovet al den Bistand, der stod i hans Magt, forsynede ham med en Anbefaling til den svenske Kong Oluf af følgende Indhold: den Guds Tjener som Kong Ludvig herved

sender dig i Riget, kiender jeg tilbunds, og jeg har aldrig i mit Liv seet en Mand saa god, eller i noget Menneske fundet Mage til Ærlighed; derfor har jeg ladet den samme velkiendte hellige Mand giøre i mit Rige, til Christendommens Bedste, Alt hvad han vilde, og beder nu dig, at du vil giøre ligesaa, og lade ham som han ønsker, og **A:136**saa i dit Rige føre Christendom paa Fode, thi du kan troe at hans Hu staaer ikke til dermed at stile paa Andet end hvad som godt og ret kan være²².

Efter tyve Dages Seilads kom Ansgar til Byrka, men en mere ubeleilig Tid syndes han aldrig at kunne have truffet, saa man vel maa tænke med Rimbart, at Fanden drev her aabenbarlig sit Spil, og meende at have lavet den Fromme et Bad, der skulde betage ham Umagen med at komme tredie Gang. Den ganske Stad var nemlig forvirret derved, at En nylig var kommet paa Thinge og havde fortalt, hvordan han havde været i Gudernes Forsamling, og havde faaet det Ærende at sige fra dem til Kongen og Folket: længe have I nu udi os havt naadige Guder, og i langsommelig Tid, under vores mægtige Bistand, i Fosterlandet nydt Lykke og Fred og stor Overflødighed; ogsaa har vi annammet af eders tilbørlig Offring og Tjeneste, og været vel fornøiede med eders Dyrkelse. Nu derimod minker det med de aarlige Offringer, og sjelden hører man et frivilligt Løfte, ja, hvad der endnu er det værste, I føre os en fremmed Gud paa Halsen og sætte ham **A:137**øverst²³. Dersom I da herefter vil have vor Naade, da maae I fornye og forstørre de forsømde Offringer og fordobble eders Løfter, og ingenlunde tilstæde den fremmede Guds Dyrkelse, som er os forhad, at øves eller udbredes; men staaer nu engang eders Hu til ny Guder, og har I ikke nok i os, da ere vi enige om, at optage en af eders egne fremfarne Konger: Gammel-Erik, i vort Samfund, saa han herefter skal regnes i Gudernes Tal. Det Ord faldt i god Jord, under stor Støi blev der besluttet at bygge et Tempel til Gammel-Erik, og man var just i Færd med at frembære ham et Offer som Troens Første-Grøde, da Ansgar kom til Lands. Hans gamle Venner trøstede ham derfor ilde, og erklærede, at det kunde slet ikke nytte, for Øieblikket at tænke paa den Ting han havde for, men raadte ham derimod, hvis han havde nogen Kostbarheder med sig, da at give Kongen dem, for at slippe bort med Livet. Nei, sagde Ansgar, for mit Liv giver jeg ikke en Døit, thi er det Guds Villie, da er jeg rede til for hans Skyld at lide baade Pine og Død. Saa blev han da meldt hos Kongen, hvem han bød til Giæst, og frembar sit Ærende, ledsaget med dy**A:138**rebar Skiænk, og den Slags Apostoliskhed fandt Naade for Kongens Øine, saa han forsikkrede Ansgar om sin Velvillighed, men tilføiede, at da Folket i et Oprør havde uddrevet de forrige Prædikanter, saa hverken kunde eller turde han give nogen Tilladelse, førend han ved Lodkastning havde spurgt Guderne, og paa Thinge Folket til Raads. Jeg skal imidlertid, sagde han, paa næste Thing selv tale din Sag, vil Guderne og Folket, da skal den gaae igiennem, men hvis ikke, skal du betids faae det at vide²⁴. Med Bøn og Faste søgde nu Ordets

Tjener, som man kan vide, sin Herre paa Haand, og ingenlunde forgiæves, thi da Thingdagen nærmede sig, og han, ret inderlig beklemt, hørde Messe hos Eribert, sin Følgesvend, og laae paa sit Ansigt i gudelig Andagt, medens Præsten indviede Sacramentet, see, da nedlynedes Lys og Kraft i hans Barm fra det Høie, trøstet opstod han, og ventede frimo|A:139|dig paa Dagen, som skulde krone hans Haab og retfærdiggjøre hans Tillid. I Forveien alt blev Sagen forhandlet mellem Kongen og Høvdingerne, Lod blev kastet paa aaben Mark, og viste, at det var Guddommens Villie, at Christendom skulde nu have Fodfæste i Landet, og saa god en Begyndelse kunde ei andet end som et lykkeligt Varsel beseigle den Frommes Haab, og gjøre ham glad i sin Gud, i hvis Haand selv Lodderne ere, som kastes i Skiød. Endelig kom den forventede Dag, Folket var samlet i Byrka, og Kongen lod, efter Landsens Skik, sin Drost udraabe hvad de Fremmedes Ærende var. Bulder og Gny var Svaret man hørde, og Udsigten var ikkun mørk, men nu opstod midt i Bonde-Flokken en Graaskiæg²⁵, talde og sagde: hører mig, Konge og Folk! om den Gud at tale, da er der nok iblandt os, som veed, hvor synderlig hjælpsom han er imod hvem, som til Hannem slaaer Lid, thi det har saa mange af os meer end een Gang erfaret, baade i Havsnød, og i alskens Vaande. Hvi skal vi da nu forkaste, hvad som vi veed er os baade nødtørftigt og nyttigt! Har ikke Folk som fornam at den Troe var til Nytte, reist herfra til Dorstad, blot for at døbes, det er, som vi |A:140|veed, en farlig Seilads, og nutildags heel usikker for Vikingers Skyld, og skulde vi da forskyde hvad som vi før med Møie har søgt, nu da det kommer os selv i Møde! skulde vi ikke med Glæden tilstæde den Guds Tjenere Ophold iblandt os, hvis Gunst vi veed er i mange Stykker til Gavn! Derfor, godt Folk! seer til, hvad I gjør, og staaer ikke selv i eders eget Lys! thi naar vi engang kan falde i Unaade hos vore egne Guder, da er det godt, at have den Guds Naade som *altid* baade kan og vil hjælpe Enhver som ham paakalder. Aldrig saasnart havde han udtalt, førend alle med een Mund raabde, at Christi Præster skulde baade have Lov til at blive hos dem, og til at forrette Sacramenterne; kort efter blev der holdt Thing i den anden Part af Riget²⁶, hvor samme Beslutning blev taget, og nu gav Kongen Ansgar Forlov til at bygge en Kirke, og lade ved Præster Troen udbrede, saavidt han kunde i hele Riget, Kongen gav en Toft til Byggeplads for Kirken, Ansgar kiøbde en anden med samt et Huus til Eribert, som blev der, og reiste saa gladelig hjem²⁷.

|A:141|En ny Prøvelse beredtes imidlertid den Fromme, thi ikke ret længe efter hans Hjemkomst, skedte det, at Kong Harek den Ældre faldt i et Slag mod nogle af hans Frænder, som dreve Sørøverie og hærgede paa hans Rige, og det var ikke dermed nok, at Ansgar mistede sin kongelige Velynder, men i samme blodige Slag, faldt hardtad alle de Venner han havde havt i Danner-Kongens Gaard, og under Harek den Yngre kom Folk af andet Sind til at staae for Styret. Disse tilskreve de fortørnede Guders Vrede Landets Ulykke, og raadte til at udslætte hvert Spor af den ny Guds Dyrkelse,

i Spidsen for disse Raadgivere stod en Grev Hove i Slesvig, og Følgen blev, at man, vel ikke nedrev, men dog spærrede Kirken der, forbød den christelige Guds-Tjeneste, og nødte Præsten til at tage Flugten. Svarlig bedrøvet herover klagede Ansgar sin Nød for den eneste Ven, paa hvis Hjelp han end turde haabe: Kongen foroven, og gik ei heller utrøstet fra ham, thi han fandt i sit Hjerte, at hverken var den Kongesøn faldet i Slaget, ei heller var han tilsinds at rømme Dannemark og lade Fienden raade. Med Haab paa ham lavede Ansgar sig nu til at giæste den unge Danner-Konge, og bede for Kirkens Fred, |A:142| men før han endnu kom afsted, fik han Tidende om, at Grev Hove var i Unaade afsat fra sin Bestilling, og Bud fra Kongen om at skikke ham Præsten tilbage igien, da han skattede Christi Yndest ligesaa høit som hans Formand. Siden kom Ansgar selv Kongen i Tale, især ved Hjelp af Grev Burkard, som var af Konge-Slægten, og havde i den gamle Hareks Dage været Christendommens ivrige Beskytter, og den unge Konge stadfæstede nu ikke alene sin Formands Velgierninger, men gik endog videre, i det han baade tillod de Christne at have en Klokke i deres Kirke, som ellers havde været Hedningerne en Vederstyggelighed, og udviiste i Ribe Byggeplads til en ny Kirke, der skulde have sin egen Præst²⁸.

Saaledes fik da Kirken fast Fod i Jylland, og ventelig skedte det i Ansgars sidste rørige Dage, thi Ribe-Kirkens Bygning er den sidste danske Tildragelse Rimbart omtaler, og man kunde hardtad sige, det maatte saa være: det var Kronen hvormed Historien lønnede Værket, og levende mindes vi herved om det Langdrag: den langsomme, men sikke historiske Gang, der saa kiendelig spores i Alt hvad Dannemark angaaer. Netop en *Menneske-Alder* |A:143| henskrider fra den Dag Kong Harald døbes til den, da med en udøbt Jyde-Konges, og da sikkerlig med Folkets, gode Villie, den første Kirke bygges; alt som den Slægt opvoxer, til hvis Øre, alt i Barndommen, Rygtet om Christendom er trængt, da voxer og Begiærligheden efter den, og just da denne Slægt med Harek *Barn*, begynder at raade, da Første-Grøden af Landets Børn er modnet til et Offer paa Guds Alter, see vi Trodsen udtømme sig i et vildt Krampetræk, og Korset, med Mai omvundet, holde sit Indtog. Hvad her sees i det mindre, kommer i det Større ligedan til Syne; thi saaledes fortsætter Christendommen langsom og stille sin Gang, indtil vi see den i Thyre Dannebod ved Leirekongens Side. I hende har den udviklet sin himmelske Blomst med en Glands, for hvilken selv Trodsen i den steenhaarde Gorm maa knæle, skøndt han forsmaaer Duften, og bekæmper Roden. I Harald Blaatan see vi de stridige Elementer, der ei kan sammensmelte, og en Kamp opstaaer, hvori den Ulyksalige sønderslider sig selv. Svend *Tve-Skiæg* er i dette Stykke sin Faders Skygge: et Rør, som drives hid og did af Veiret, i hans Dage afsondrer sig paa Viking-Snekken, hvad der ei vil christnes, og under Knud see vi Folk og Konge enige om, af al Magt at bygge paa Kirken. Man lægge |A:144| nu kun Mærke til, at hvad her

er sagt, kun giælder Gangen og ei Vandrings-Mændene, kun Bygningen, ei Hænderne, saa her er ikke Talen om, hvad Christendom det var, som under Knud vandt en historisk Seier, men kun om det mærkelige Langdrag i Skiftet, der og siden, i den velbekiendte Tid: i Reformationens Dage, klarlig gientog sig, saa Munke-Buret fik Lov at staae til det faldt for Folkets *Aande-Pust*, Messen, for at bruge en Lignelse fra hine Dage selv, Lov at hvæse, til den opgav Aanden under sine Lægers Haand. Vist nok ere saadanne Vilkaar ret skikkede til at prøve Evangelisters og Reformatorers Taalmodighed, som de virkelig prøvede Ansgars, men, efter Omstændighederne, maa det kaldes glædeligt, thi derved prøves tillige deres Tro og Ærlighed, da de maae saae, og lade Andre høste, og deraf kommer det, at galne Griller, om de end fandt Medhold, aldrig dog fik rigtig Magt i Dannemark, da Erfaringen fik Tid til at aabenbare Daarskaben, Historien Tid til at knække og jorde deres Ophavsmænd; ja, deraf kommer det, at Dannemark, i den historiske Tid, endnu aldrig faldt eller gik tilbage; thi i en historisk Udvikling er det ligesaa umueligt som i den Enkeltes Liv. Ingenlunde er Dannemark derved sikkret mod Fristelse og Fare, thi uagtet Manden og Ol|A:145dingen aldrig meer kan blive Barn eller Yngling, kan de ligefuldt ødelægges af *deres Alders* naturlige Feil, og ende med at gaae vanvittig i Barndom, men sikkrede ere vi for de halsbrækkende Bukkespring, som have udtømt ikke saa faa Folkefærds Kræfter, og forkortet deres Dage²⁹.

Dog, disse Bemærkninger maa vi afbryde, for ikke at tabe Ansgar af Sigte, hvis fromme Aasyn vi nu lidt nøiere vil betragte, naar vi have tilføiet Efterretningen om de Sendebud der endnu af ham med faderlig Omhu udskikkedes over Havet.

Vi hørde før, at Eribert eller Erimbært, en Frænde af Gautbert, blev efterladt i Sverrig, og hvorlænge han der rygtede sit Embede, er ubekiendt, men under Forandringerne i Dannemark afløstes han ved *Ausfred*, en *Dansk*, som *Ebbe* hav|A:146de oplært til Prædikant, og som da ventelig er den første Dane, der har tjent for Herrens Alter. I trende Aar omtrent var han de Svenskes Prædikant, men drog tilbage, da han spurgde Gautberts Død, af hvem han var udsendt, og nu maatte Ansgar da paa Ny byde det standsende Værk en hjælpsom Haand. Han afsendte derfor først sin Presbyter Ragembert, der, som det synes, mere godvillig end duelig, paatog sig Reisen, men naaede ei engang Slesvig, hvor han skulde indskibet sig, thi paa Dannemarks Grændser faldt han blandt Røvere, som udplyndrede og ventelig myrdede ham³⁰. Nedbøiet erfoer Ansgar den sørgelige Tidende, men vilde dog ikke forsage, og indviede nu atter en *Dansk*, nemlig *Rimbært*, til Biskop i Sverrig, hvor han blev venlig annam|A:147met, og rygtede enstund ubehindret sit hellige Embede³¹.

Da vi nu, siger Rimbært, har fortalt saa meget om hans apostoliske Bedrift og Omsorg for Andres Salighed, saa er det paa Tiden ogsaa at tale noget om hvorledes han forarbejdede sin egen

Saliggjøreelse, og det er vist ingenlunde af Veien, men dog kan vi her ikke drage saa skarpe Grændselinier, som Folk i hine Dage tillode sig, med skiæve Forestillinger om Munke-Livets Fuldkommenhed. Hvad vi da her maa ønske, er et Billed, saa tro og fuldstændigt, som mueligt, af Ansgar, som Christen og |A:148|Præst, thi det var, hvad han udgav sig for, og i denne Henseende giælder ingen anden Maalestok end Skriften, efter den alene skal hans Gierning dømmes, og det Hensyn paa Omstændighederne, Billighed fordrer, angaaer kun Historien, og os. At han var alvorlig bekymret baade for sin egen og Næstens Salighed, derom kan vi ikke tvivle, og der er faa Mænd i Historien, paa hvis Salighed man kan være sikkrere, men her er det Tingen at vide, hvor reen den Christendom var, han ved Ord og Levnet anbefalede Hedningerne, thi derpaa beroer hans apostoliske Værd.

Et stort Savn maae vi her, om ikke beklage, saa dog føle, Afsavnet nemlig af Ansgars Skrifter, som bedst vilde sagt os Beskeed om hans Troe og Lærdom, og da man, især i Landene, hvor de fleste Levninger af Middel-Alderen findes, hidtil temmelig skiødesløst har behandlet det historiske Studium, turde maaskee endnu noget deraf engang opdages³², |A:149|men, indtil Videre maae vi nøies med Rimberts Underretning, og, naar den ret betænkes, vil vi saa temmelig kunde hjælpe os. At han baade læste og kiendte sin Bibel, det lære vi alt af hans Drømme, men, saavidt vi baade deraf, og af Rimberts Beretning om hans Andagts-Øvelser, kan slutte, har han ikke været fri for hin Tids almindelige Feil, at beskæftige sig mest med det gamle Testamente, og over Propheterne være nær ved at glemme Apostlerne³³. Aldeles reen evangelisk tør vi da ikke troe, hans Lærdom har været, og Alt hentyder paa, at Christi Fortjeneste og Kloster-Hellighed stode saaledes for ham, at han vel i Grunden byggede sit Haab paa hiin, men dog tillige ængstelig eftertragede denne, |A:150|som han altsaa dog maa have tillagt nogen særdeles Vigtighed. Hermed hænger det sammen, at han upaatvivlelig har lagt for megen Vægt paa Sabbatens Helligholdelse og den øvrige udvortes Gudsyrkelse, hvilket og synes klart af den Straffe-Prædiken han holdt i Frisland³⁴. At han fremdeles foer vild om en Skiærsild, see vi af hans første store Drøm, og at hans Ærbødighed for Helgene og deres Levninger, overskreed den rette Grændse, kan vel ikke nægtes. Derimod finde vi ikke mindste Tegn til, at han erkjendte eller anpriiste nogen anden Christendoms-Kilde end Skriften, forkyndte nogen anden Herre eller Synds-Udsletter end Christus, antog |A:151|nogen anden christelig Dyd end den Christus virkede i sine Troende, end sige at han skulde anført nogen til enten at *paakalde* Helgene eller knæle for Billeder. Beklagede maae vi, at han ikke, i alle Maader og *udelukkende*, holdt fast ved Ordet, men saasart vi betragte ham i sin Tidsalder, da maae vi, i Forhold, kalde hans Lærdom synderlig reen, og Danske maae vel prise Herren for, at Ordet kom til dem, endnu i den yderste Time, da det af Enkelte forkyndtes uden *Grund-Vildfarelser*, at de, selv efter Bonifacius, fik

en Apostel, der ikke gav dem Pavedom for Christendom! Yderst mærkelig er i denne Henseende ogsaa Formaningen, hvormed han udskikkede Prædikanter til Hedningerne, thi han forbød dem al Tragten efter timeligt Gods, bad dem nøies med Klæde og Føde, og heller, som Apostelen, arbeide med deres egne Hænder, end begiære noget af Folket; thi det viser, *hvad* han kaldte Binding for Kirken, og at det var, ei Tiende-Tagere, men Sjæle-Sørgere han stræbte at optugte³⁵. Om en saadan Mand kan vi vel vide, at han vilde have |A:152|Christendom udbredt, kun ved Ordets Kraft, et helligt Levnet, og den Høiestes Velsignelse, og vi have ikke mindste Grund til at drage Rimberts Vidnesbyrd i Tvivl, at han var selv paa det Herligste udrustet og begavet til at tale Sandheds Ord med Fynd og Salvelse. Dog, vi vil høre Rimbært selv, som herom, ganske deilig, udlader sig paa følgende Maade.

Ei tør vi forbigaae, hvor synderlig og stor hans præstelige Naadegave var, thi paa ham har vi grangivelig seet, hvor sandt det er, hvad den salige Gregor, i Udtydningen af de Hyrder, som ved Herrens Fødsel vaagede over deres Hjord, siger om Kirkens Hyrder. Hvad betyder vel det, siger han, at Engelen aabenbaredes for de vaagne Hyrder, og at Herrens Klarhed omskinnede dem, uden at de som vogte omhyggelig de Troendes Hjord, værdiges fremfor andre at skue det Høie, og at, under deres fromme Vagt, omstraales de overflødigere af Naadens Lys! og det har Erfaringen noksom lært os, at *han* havde Guds Naade med sig i al sin Idræt. At, under hans omhyggelige Vagt over Hjorden, mange høie Syner værdigedes ham, og at han ofte i sit Inderste følte sig giennemviftet af Herrens himmelske Aande, det har vi allerede udførlig viist; men ogsaa udvortes var han af Guds Naade rigelig omstraalet, thi naar |A:153|han prædikede, da var hans Tale inddrøkket af en forunderlig Sødhed, og dog tildeels forfærdelig, saa det var godt at mærke, at han læmpede sin Tale efter Aandens Indgydelse, saa den ved at forbinde Haardhed og Mildhed, blev et Billede paa Domme-Dagens kraftige Nærværelse, naar Herren skal aabenbares, gruelig for Syndere, og mild for de Retfærdige³⁶. Ja, formedelst denne Naade var selv hans Aasyn og daglige Tale saa forunderlig, at han var |A:154|som en Skræk for de Rige og Mægtige, dog især for de Kaade og Haardnakkede, medens de Ringe inderlig ærede og elskede ham som en Fader.

Selv uden dette Rimberts Vidnesbyrd, kunde vi af hans Fortælling slutte, at Ansgar, baade indvortes og udvortes, var særdeles vel begavet, thi hvor han indføres talende, mærke vi strax et høiere Sving, en fyrig Aand og en flydende Tunge, og vi see godt, der maa have været noget særdeles Indtagende i hans Tale, siden Danner-Kongen, uden at lade sig døbe, dog saa saare forlystedes derved. Vi maae vel ansee Ansgar for den ægte *frankiske Blomst*, som maatte kaste sit Frøe i Norden, da det hist ei længer fandt frugtbar Jord, og den siden saa berømte franske Veltalenhed feile vi da neppe i at ansee for *Skyggen* af hans. Det *Billedlige* hvortil vi i

Alt spore hans Forkiærlighed, gav hos hans vanartede Landsmænd Plads for det *Spillende*; Forfængelighed, seer man i det Hele godt, var hans farligste Frister, men han bekjæmpede den ærlig, og selv, hvor den skinner igiennem, er det klart at den hos ham gik ud paa at *være* en virkelig stor Mand, istedenfor at de Vanartede kun stræbde at *spille* en stor og glimrende Rolle; hvad der var episk i ham, blev theatralsk i dem. En Sammenligning mellem Ansgar og hans aandelige |A:155|Frænde: Carl den Store, hvis bedste Værk han egenlig kronede, forbundet med et omfattende Blik paa Frankerigs Historie, vilde da udentvivel betale sig ret godt, men her, hvor vi egenlig have med Evangelisten at gjøre, bør dette Vink deels til Forklaring og deels til billig Bedømmelse være os nok. Kan vi nu ikke nægte, at Ansgar satte vel megen Lid til sine mærkelige Drømme, og udtødte dem alt for bogstavelig paa sig selv, samt at hans Lyst til Martyr-Kronen ei var ganske fri for Lyst til et Martyrdom, der gjorde *Opsigt*, da maae vi aldrig glemme, at det ingenlunde er mindre, men derimod langt mere vanskeligt for en Christen at rense sig fra den Smitte der er hans Folkefærd, end fra den der er hans Levetid egen, ja man tør vel sige, at aldeles kan Sporene deraf først med hans Død udslettes. Letsindigheden overvandt han, dog ikke uden Møie, alt i Ungdoms-Aarene, men Forfængeligheden, som er af aandig Natur, og derfor kan, naar den forfølges, skjule sig selv under Alteret, gjorde ham mange Sorger, og det er ret veemodigt at see den fromme Olding græde saa bitterlig, fordi han ei med sine egne Øine kunde see den Martyr-Krone, der usynlig svævede over hans Isse. Han havde sat sig det fast i Hovedet, at de Ord han i Drømme hørde fra Oven: jeg vil herliggiøre dig, betød et aaben|A:156|lyst Martyrdom, saa Alt hvad Rimberty i sin Trohjertighed kunde forestille ham, at nemlig hans hele Levnet var et Martyrdom, og at det jo ikke var sagt, han skulde døe for Sværd, paa Baal eller Bølge, det formaaede ikke at trøste den syge Olding, som saae, at Sotte-Sengen blev hans Pinebænk. Snart fristedes han til at knurre mod Herren, og snart udbrod han i dybe Klagemaal over sine Synder, hvormed han meende at have forspildt den store Forjættelse; Herre, du er retfærdig, og din Dom er ret, det var Klagen, som idelig klang fra hans Læber, og giennemborede hans kiærlige Discipels Hjerte. Da skedte det, siger Rimberty, at han engang under Messen, nedsjunket i dyb Bedrøvelse, henrykdes i Aanden og hørde en Røst, som bebreidede ham hans Tvivl om Guds Naade og Forjættelse, og bød ham kun stadelig at troe, at baade vilde Gud tilgive hans Synder og holde sit Løfte. Hvorledes det hængde sammen med denne Røst, kan være det Samme, nok er det, at den Fromme følte Aandens *Tugt* og *Trøst* i sit Hjerte, og gik saa taalmodig sin Opløsning i Møde.

Have vi nu her seet hans svage Side, da sømmer det sig ogsaa, at vi betragte hans stærke, netop paa en Punkt, der viser os, at kunde han end ikke |A:157|aldeles udrydde Forfængeligheden, var han dog saare langt fra at lade sig beherske af den.

Det er noksom bekiendt, at man i hine Dage tiltroede alle, hvem der ansaaes for udmærket fromme, Mirakel-Gaven, og at den, der uden forudfattet Mening, kun med Sandheds-Kiærlighed læser Kirke-Historien, tit ei veed hvad han skal tænke om de mange forunderlige og tit heel pudseerlige Konst-Stykker, der med troskyldige Miner fortælles. At erklære alle Beretningerne for lutter Løgn, er nemt gjort, men, uden at tale om Andet, undgaaer man derved kun endeel smaa Mirakler, for at faae eet uhyre stort og aldeles uforklarligt. At magnetisere, saa at sige, hele Kirke-Historien, det er jo rigtig nok en gigantisk Idee, der nuomtide ei fattes Liebhabere, men med nymodens Finger-Kneps i Luften, at løse gammeldags Knuder, turde atter være et uhyre Mirakel, som jeg i det mindste ikke nænner at skaffe Historien paa Halsen, og jeg skulde da mene, det er bedst, hvor ellers sandfærdige Øien-Vidner tale, at indrømme, der er skeet noget underligt, som ingenlunde afbevises derved, at det synes os underligt, da Sligt netop ligger i det Underliges Natur. Ikke er da jeg den, som tør nægte, hvad Rimberty vidner, at mangfoldige Syge bleve helbredte ved Ansgars Bønner, thi det har slet ingensteds hjemme i Skrif|A:158ten, at slige Tegn vare indskrænkede til Apostlernes Dage, de har upaatvivlelig viist sig overalt, hvor det var nyttigt, og altsaa vel altid, naar Troes-Helte udgik at omvende Hedninger. Hvad der gjør Rimberty Vidnesbyrd saameget mere troværdigt, er netop det, at han ikke, som Skik var, gjør noget Væsen deraf, men berører det kun i Forbigaaende, for at fortælle os, hvorlangt Ansgar var fra at gjøre Blæst med Sligt, og i den Anledning anfører han et Træk, som fra en herlig Side udmærker den Fromme. Da man nemlig engang i hans Paahør, talde om disse Jertegn, vendte han sig til en af sine Fortroelige, ventelig til Rimberty selv, med disse skiemtsomme, dyrebare Alvors-Ord: formaaede jeg noget hos vor Herre, da var der rigtig nok et Jertegn jeg vilde bede ham om, men det skulde være, at Han ved sin Naade vilde gjøre et godt Menneske af mig! Dobbelt mærkværdig er denne Udladelse da den peger paa, hvor psykologisk umueligt det er, at Ansgar skulde være Forfatter til alt det Pølsesnak om Villehads, tildeels endog naragtige og altsaa falske Mirakler, som man har villet dutte ham paa.

Betragte vi nu Ansgars daglige Levnet, da see vi Munke-Livet i sin hele Strængthed, men tillige i sin ædelste og mest elskværdige Skikkelse. Det har siden Reformationen, dog i Førstningen med billig |A:159Forskiel paa Tiderne, været Skik at fordømme Munke-Væsenet, og den Tid er neppe fjern, da det temmelig almindelig vil blive anbefalet og løftet til Skyerne; men jeg mener det er klart, at ingen af Delene burde skee, thi det bør staae enhver Christen frit for, at føre den Levemaade, han anseer tjenligst for sig, naar han kun ei sætter nogen *Fortjeneste* deri, eller gjør noget Væsen deraf, ei derved falder andre til Besvær, eller unddrager sig fra at gjøre hvad Gavn han kan. Hvad Klostre, *hensigtsmæssig* indrettede, kunde være, baade for Kirken og Videnskabeligheden, indseer jeg ret godt,

men jeg veed ikke, om man turde haabe, de nogensinde vilde blive det, eller ikke snarere, med Øiet paa Historien, maatte frygte for, at de, selv med den bedste Begyndelse, vilde snart udarte til Pest-Huse, og jeg vil derfor indskrænke mig til den Paastand, at Kirken altid vilde baade ved, at have mange *slige* Munke-Bisper, som Augustin og Ansgar, uden dog noget Øieblik at tvivle om, at der jo baade kan være og har været ligesaa gode Bisper, der udvortes vare langt mere folkelige; thi det er, som Apostelen vidner: den udvortes Øvelse kan vel have sin Nytte, men paa Guds frygt beroer dog Alt.

At Ansgar ikke indspærrede sig og fordrev Tiden i Ørkesløshed, det veed vi, men vel havde han **A:160** bygget sig et lille eenligt Huus, som han kaldte den stille Sorgs venlige Bolig, og hvor han, med nogle faa Venner, opofrede sig til gudelige Betragtninger, naar han havde Fred for Hedningerne, og hans Embeds-Forretninger tillode det. Tarvelig var stedse hans Kost, men i yngre Dage drev han det, især i Eensomheden, til den Yderlighed, at han veiede sig Brødet til i Lod og Kvintin, og talte Vandet i Draaber, hvoraf det blev den naturlige Følge, som *han selv beklagede*, at han faldt i Hovmods Fristelse, og syndes stor i sine egne Øine. Hvad vi imidlertid ingenlunde maae overse, er at han overvandt Fristelsen, hvilket fortælles paa den Maade, at da han mærkede Faren, og bad inderlig til Gud om Hjelp, saae han i Drømme ligesom noget Dynd, hvoraf det blev ham sagt at Mennesker skabdes, med den Paamindelse, stedse herefter, naar han fristedes til at ophøie sig, at betænke, hvilken Oprindelse Mennesket har i Graadens Dal, saa han ei skal rose sig, men komme ihu, at hvad Godt der hos ham kan findes, er ei af ham selv, men som al god og fuldkommen Gave annammet fra Oven. Hvem der forstaaer sig noget paa Guds frygt, veed at en saadan Fortælling er sit eget Vidnesbyrd, og et temmelig sikkert Kiendetegn paa den ægte Fromhed, der vel, formedelst Skrøbeligheden, kan ligesom **A:161** indslumre, men vaagner, saasnart Synden er for Dørren, og lader sig ikke af noget Skin forblinde; ja hvem seer ikke, at her er Grændse-Skiellet mellem den sande Munke-Fromhed og den falske Kloster-Hellighed! Selv i Alderdommen, da han ei kunde udholde den strænge Faste, drak han dog stedse Vand, og mest for at spæge Forfængeligheden, siger Rimbart, blandede han nogle Draaber Viin deri.

For os klinger det underligt at høre, hvorledes Ansgar, ei alene havde visse Psalmer som han sang, til bestemte Tider i Døgnet, men at han ogsaa, medens han vaskede og iklædte sig, altid sang Litaniet. Der er vist heller intet Spørgsmaal om, at Sligt hos de Fleste udartede til en Slendrian og et forfængeligt Mundsveir, ja mueligt var det neppe for nogen at iagttage Sligt, uden at stundum, hvad der skulde være Andagts-Øvelse, blev forrettet enten som Hoverie eller ingen Ting; men hvem der ei tør sige, at han aldrig enten forsømmer at holde sin Andagt, eller holder den slet, maa vel bare sig for at bryde Staven selv over denne Skik hos Fortidens *Fromme*, thi det er temmelig sikkert, at *de* just derved opvakdes til at være, i det

mindste tiere end vi, ret inderlig andægtige. Meget mere var, især med Hensyn paa de Gamles særegne Vilkaar, herom at sige, men det maa nu være nok at minde om, |A:162| hvad endeel af os dog vel selv har hørt, at Haandarbeide og gudelig Sang lade sig, uden at nogen af Delene taber derved, ret godt forene, og naar vi høre, at Ansgar sædvanlig under Sangen knyttede *Fisker-Garn*, da kan vi ikke tvivle om, at dette Arbeide jo mangen Gang har oplivet hans Andagt, og bragt ham til inderligen at nedbede Guds Velsignelse til Drætten i Dannemarks Hav. Herved mindes vi om hans daglige Bøn for de nordiske Hedningers Omvendelse, og det er glædeligt, hvad Rimbart anmærker, at uagtet Nordens Vikinger idelig hærgede hans Stift, og ranede hans Eiendom, saa svækkede det dog ingenlunde hans Kiærlighed, men han bad idelig, at det ei maatte tilregnes dem, hvad de i deres hedenske Blindhed og Vildfarelse gjorde mod de Christne: Beviis paa, at han ei var af *det Slags Zeloter*, som bede Ild falde fra Himmelen over dem der miskiende Herren.

Dog, Ansgars Kiærlighed og Guds frygt var ikke Mundsveir og Læbers Ord, hans Bøn og Sang var kun Udtrykket af hans hellige Forsætter, og Kraft-Ledere, hvorigiennem han fra det Høie blev oplivet og udrustet til Kamp og Bedrift. Hvor uafladelig virksom han som Sjæle-Sørger var, har vi hørt, og ingen Christen vil fortænke ham i, at Arbeidet for Evigheden var hans Hovedsag, men |A:163| ingenlunde glemde han derfor Næstens legemlige Velfærd og Nødtørft; at løskiøbe Fanger, forsørge Enker og Faderløse, bespise de Hungrige og klæde de Nøgne, var, saa at sige, hans daglige Vane, et Sygehuus for de Fattige oprettede han i Bremen, og Rimbart giver ham det Vidnesbyrd, at han traadte i den salige Jobs Fodspor, saa Enkens Øine fik ei Lov til at vente, saa han var den Blindes Øie, den Haltes Fod og den Fattiges Fader. Kunde det end forarge os, at vi ogsaa her spore en unyttig Kloster-Tugt, saasom i hans ængstelige Tienden, Fod-Tvætten og andet Sligt, da havde den Fromme ligesaalidt levet, som hans Discipel skrevet for os, og hos en saa *ærlig* Mand bliver det stedse et rørende Træk, at han paa sine Reiser i Stiftet aldrig satte sig til Bords, før de Fattige vare bænkedede, og han selv havde baaret dem Vand til at vaske deres Hænder.

Dette er saa omtrent, hvad Rimbart siger os om den Frommes Vandel, thi at han stedse bar en Haar-Skjorte efter den hellige Martins Exempel, har Intet at betyde, med mindre han selv satte noget deri, og bør vel egentlig kun anmærkes for at tilføie, at det var den samme Helgens Exempel, der ansporede ham til ret flittig og ivrig at prædike Guds Ord for Folket.

|A:164| Til Ansgars Sotteseng maae vi nu begive os, og her see vi ham, aldeles som han var: ei ganske fri for papistisk Suurdei, men dog i Grunden en ægte from og bibelsk Christen, der satte sit Haab til Herren alene, og stolede kun paa hans evige Miskundhed.

I fire Maaneder og derover varede hans sidste smertelige Sygdom, som var en stedsevarende Blodgang, men han leed uden Knur eller Klage, og sagde med Job: have vi modtaget det Gode af

Herrens Haand, skulde vi da ikke ogsaa modtage det Onde. Der Julen var ude, begyndte han imidlertid inderlig at længes efter sin Opløsning, og ønskede paa Mariæ Renselses Dag at indgaae i Guds Rige. Sit Huus havde han beskikket, i det han besørgede Afskrifter af Pave-Bullen om Nordens Kirke-Sager, afsendte hardtad til alle Biskopper i Riget, samt til Kong Ludvig, hvem han tillige ved et Brev i sit eget Navn, stræbde at lægge det Værk paa Hjerte, der, saalænge han aandede, aldrig kom af hans Tanker. Et Giæstebud lod han berede for sine Klerke og de Fattige, og trende store Voxlys støbe, som Kyndelmisse-Aften skulde tændes for Jomfru Marias, Peders, og Johannes den Døbers Altere, og det var hans Ønske, at disse, som i hint Drømmesyn vare hans Ledsagere, nu ogsaa maatte hjembære |A:165|hans Sjæl. Saasnart det gryede ad Dag, lod han, som sædvanlig, holde Morgen-Sang for sig, og det næsten af alle Byens Præster, forordnede hvorover der skulde prædikes, og fastede, indtil Høi-Messen var ude. Efter nu at have gjort sit Maaltid, som dog kun bestod af en Bid og nogle Draaber, tilbragde han hardtad hele Dagen og den følgende Nat med gudelige Formaninger, deels til alle de Nærværende, og deels til hver især, men først og sidst udtrykte han sin inderlige Omsorg for den spæde Plantning i Norden. Da Brødrene om Natten sang Litaniet og de brugelige Psalme-Bønner for et saligt Endeligt, mindede han dem om, til Herrens Priis at istemme: O store Gud vi love dig, og Troes-Psalmen efter Athanasius. Saasnart det dagedes, lod han Messen holde, annammede den hellige Nadvere, og bad, med oprakde Hænder, Herren tilgive dem der havde syndet imod ham. Saalænge han nu formaaede, gientog han idelig de Skriftens Sprog: Herre! for din Godheds Skyld, kom mig ihu efter din Barmhjertighed! Gud! vær mig Synder naadig! Herre! i din Haand befaler jeg min Aand, du forløste mig, Herre, du Sandheds Gud! Da han blev for svag til at tale, bad han en af Brødrene sjunge idelig de samme Vers |A:166|for sig, og med sine Øine mod Himlen befoel han sig Guds Naade i Vold, og opgav sin Aand³⁷.

Saaledes levede og døde dette Guds herlige Redskab, og vel maae vi sige med Rimbert: vi troe, at for den gode Strid han streed, bier ham en herlig Naade-Løn, saa han paa den yderste Dag, fulgt af en talrig Skare fra Norden, som Herren vandt ved hans Tunge, med Ærens Krone, skal salig indgaae i de evige Boliger; thi der staaer skrevet: at de Prædikanter, som have retfærdiggjort mange, skal skinne som Stjerner evindeligt og altid.

Til Slutning vil vi ihukomme de mærkværdige Ord, hvormed Ebbe af Rheims sidstegang trøstede Ansgar, da han, dybt nedbøiet, opregnede al sin Modgang, og spurgde hvad Haab han turde give ham om Udfaldet af det vanskelige Værk, som medtog hans Dage. Da var det, som en prophetisk Aand kom over Oldingen, og han svarede: derpaa er jeg sikker at det Arbeide, vi i Jesu Navn har begyndt, skal bære Frugt i Herren, og det er mit Haab, min faste Troe, ja, det veed jeg med Vished, at om ogsaa Værket, vi hos de

Folkefærd har begyndt, stundum kan standse for Syndernes Skyld, saa skal det dog aldrig aldeles forgaae, men bære |A:167|Frugt i Guds Naade, og lykkes saa, at *Herrens Navn skal naae til Verdens Ende*³⁸!

Ni Aarhundreder forløb, og gjorde ikke Ebbes Haab til Skamme, det tiende har truet, og gjør vel saa endnu, men turde vel endnu komme til at stadfæste det herlig. Just i det tør vel Dagen oprinde, da man, paa en hellig Pindse-Fest, kommer med Folke-Jubel den Tid ihu, da for *tusinde* Aar siden den første Danner-Konge blev døbt, og Kirke-Snekken med Ansgar hengleed mod disse Lande-Mærker, for der at heise Dannebrog, og bære Ordet videre til Verdens Ende! Saa maies Bøgen til Minde om Ebbe og Ansgar!

1

Langebek vidste ikke at vi i Dannemark havde nogen Afskrift af denne Bog, men een har vi i det mindste, som findes paa det Kongelige Bibliothek, indbundet med den Plattyske Oversættelse af Riim-Krøniken, og da den sikkert er ældre end alle Udgaverne, kunde den maaske bidrage til at berigtige Texten.

2

Langebek er den eneste, som ved sin Chronologia Anschariana i denne Henseende har gjort sig fortjent, men det er dog kun mest Excerpter han har leveret, og altsaa mere lettet et godt Arbeide end gjort det.

3

Efter Arrhenii Fortale til den svenske Udgave, er hin Oversættelse formodenlig af Niels Hermansen, Biskop i Linkiøping, som døde 1391.

4

At sige, hvis en saadan nogensinde har været til, hvilket man ret vel, uden at være tvivlesyg, kan drage i Tvivl, da Rimbart tier, og den senere Omtale gierne kan gjælde et selvgjort Udtog af Rimbarts, Adam Bremers og andres Efterretninger. Rimeligere kunde man maaskee vente, engang at finde en Optegnelse af Vihtmar om Missionen, thi da Rimbart henviser det gamle Korbeis Fædre til ham, var det ganske rimeligt, at han, om ikke før saa da, havde optegnet hvad han vidste til Forøgelse og Forbedring, ja hvem kan vide, om det ikke netop er en saadan Optegnelse, der menes ved hint Manuale!

5

Alene vilde jeg imidlertid ei bygge herpaa, da han for Sprogets Skyld vel ogsaa gierne kunde være en *Friser*.

6

Cap 29. *hactenus* har intet Tilsvarende i den svenske Oversættelse, og er da kanskee en Snylteriæst.

7

Vel siges der i Rimberts Levnet, at hans Forældre fandtes ved Turholt i Flandern, men selv det lod sig forene med: e gente Danorum progenitus, og vi læse tillige der (Cap. 21) at han havde været i *Sverig*, uden at det henføres til hans Bispetid. For Resten hentyder Alt paa, at hvad vi kalde vita Rimberti er en Legende, ventelig skrevet i det 11te Aarhundrede, enten uden synderlig Kundskab om Man|A:107den, eller dog uden Sands for andet end hans Munkeliv og Mirakler. At der har været en ældre Levnetsbeskrivelse maae vi vel troe paa Adam Bremers Ord, men i saa Fald maa den ei have været stort feedere, og sligt Snakkerads er kun maadelig Hjemmel, hvor det giælder om Skiønsomhed og nøiagtig Fortælling. Turholt var, som vi veed, netop en Skole for danske og andre Hedningers Børn, som optugtedes til Præster, at Rimbart er opdraget der, har vi altsaa ingen Grund til at tvivle om, men om det var ved Turholt eller ved Hamborg, eller ved Ribe, Ansgar lod hans Forældre hente, for at faae deres Minde til hans Munkeløfte, det vilde være tvivlsomt, om det end i Legenden var langt tydeligere bestemt.

8

Saaledes veed man at Povl Varnefred kalder Longobardernes første Kongeslægt, man fristes fra mere end en Side, til at sætte *Giukinger* isteden; men meget mueligt, at Ordet ei vil sige andet end Krigs-Konge gun-cing. I det mindste erindres man ved |A:109 flere longobardiske Navne om et Sprog, Angelsachsernes ligt, saasom: Hildehoc og Gudehoc, der upaatvivlelig begge betyder krigsk eller kæmpemæssig, sammensatte af hilde og guth ∴ Krig og hoga omhyggelig eller maaskee hoc en Krog.

9

At *Irmensul*, som Adam Bremer siger, betyder Verdens Støtte, og altsaa vist, som jeg før har yttret, det samme som Ygdrasill, kan jeg nu slet ikke omtvivle, da jeg har besindet mig paa, at jörmun i Islandsken betyder Verden, og har til Overflod fundet eormen, der ligesaa godt kan skrives irmen, hos Angelsachserne i samme Betydning. Bjovulfs Drape S. 66 L. 24.

10

Et gaadefuldt Slør Hviler endnu over Ebbe og hans Deelagtighed i de frankiske Uroeligheder, saa det var en Almisse, Danske især skylde Kirke-Historien, fra Grunden af, saavidt mueligt, at undersøge det forvirrede Tidsrum, og neppe vilde man da, selv om Ebbe fandtes skyldig, finde den Rene, der turde kaste den første Steen paa ham; thi den Reneste jeg kiender i de samme Dage: *Ansgar*, ærede og elskede ham som en Fader i Christo.

11

Adskilligt var her at spørge om, ogsaa Adskilligt af svenske Bøger at fortælle, men den Anmærkning maa her være nok, at Svenskere, som *naturligviis* veed bedre Beskeed om Oldtiden end Historien, kan |A:127 fortælle os, at allerede i Karl den Stores Tid var Kirken i

Linkjøping med stor Bekostning opbyggt, formodenlig af de Johanmagnæiske Kongers Bautastene.

12

Meget er tvistet om Byrkas Beliggenhed, uagtet Sagen er langt fra at være indviklet, thi at hvad der kaldes saa, løber ud i Eet med *Sigtun*, viser Alt, og at ville, uden videre Underretning, gjøre nøiere Bestemmelser, er urimeligt.

13

Literis regia manu more ipsorum deformatis. At man uagtet dette Vidnesbyrd, og det tilhørende af |A:128Hraban, har tvivlet om Runers Brug hos Nordens Hedninger, er ganske naturligt i en Tid der satte sin Ære i Tvivl, men at den ikke tillige kaldte sin egen Forstand i Tvivl, var inconsequent, og ved at begynde med denne særdeles grundede Tvivl, vil vi uden Tvivl faae bedre Forstand.

14

Rimeligviis 831.

15

Adam Bremer sætter 840, Langebek mener derimod det skal være 845, men Rimbart maa vel her staae til Troende, og det er klart (Cap. 18) at efter ham maa Hamborg være brændt før Keiser Ludvigs Død, som indfaldt 840, og heller maatte man da vist rykke Adams Aarstal tilbage end frem, især da Rimbarts Fortælling ingenlunde peger paa en Række rolige Aar for Ansgar.

16

Man antager at Kirken var bygget af Ansgar, men da her kun nævnes *een* Kirke, og der var en fra Carls Tid, skulde der meer til at bevise det end Rimbarts: *miro opere magisterio Domini Archiepiscopi constructa*, der vist ikke betyder andet end Udpyntning, især da Rimbart pleier at bruge *fabricare* om egenlig Bygning.

17

Nithards Død ansættes af de Korveiske Annaler til 832, og jeg finder det meget rimeligt, at dette er Aarstallet, baade for Gautberts Udjagelse og Hamborgs Brand. Ardgarius er da sendt til Sverrig 839, og hermed passer det særdeles godt, at Rimbart (Cap. XIX.) knytter Talen om Keiserens Død til den om Ardgars Ophold i Sverrig.

18

Aarstallet er uvist, dog er 847 det rimeligste, og senere tillader hverken Adams Regning eller andre Grunde at sætte det.

19

Navnet skrives hos Rimbart Oricus og Horicus, og man har antaget det for Erik, men da Rimbart kalder den svenske Erik Ericus, maa han have haft sin Grund til at kalde den danske Konge anderledes, og jeg har derfor heller valgt Harek, som er et gammelt nordisk Navn, og, saavidt jeg husker, ogsaa i et islandsk Slægt-Register tillægges denne Konge.

20

Langebek mener 851.

21

I vor oplyste Tid kan det vel gøres behov at henvise til Esaias 49, hvoraf Talen er tagen.

22

Jeg kan ikke forestille mig andet, end at det har været et Brev, men Udtrykket: *missum et signum* (*Ordsending* og *Jærtegn* synes her oversat), nøder vel til i al Fald at tage et Sendebud med.

23

Man læser overalt (Cap. 23) *super vos introducitis*, men det skal sikkert være *nos*, som man og kan see baade Gvaldo og den svenske Oversætter har læst.

24

Denne Fortælling med samt Rimberts Anmærkning: *sic qvippe apud eos moris est, ut qvodcunqve negotium publicum, magis in populi unanima voce, qvam in regia consistat potestate*, er et af de uigiendriveligste Beviser for Bogens Ægthed, som man mindst skulde tænkt en Svensker vilde bestride. Hvo som kiender Snorro og især Hellig Olavs Saga, veed hvad jeg mener.

25

Det var sagtens Uplands Lagmand, som vi af Snorro kan slutte.

26

Ventelig i Vester-Götland, thi det første Thing holdtes i Byrka.

27

Paa hvad Tid denne svenske Reise er gaaet for sig, veed man ikke, men mere end et Par Aar før Hareks |A:141|Fald, kan man efter Rimberts Udtryk neppe sætte den, og, saavidt man veed, faldt Harek 854.

28

Langebek henfører dette til 855, men stod det store Slag 54, synes det mig ikke rimeligt, at Kirke-Sagen i saa kort Tid giennemgik sine Fatalia.

29

Jeg vil her indskrænke mig til den Anmærkning, at Inddelingen af Livet i Menneske-Aldre, paa omtrent 33 Aar Stykket, er aldeles historisk, da det, saalænge man ei gaaer i Barndom, maa blive Slægten mellem 30 og 60 der *fører Ordet*. Anmærkningen er simpel, men yderst vigtig til Forklaring af Folks og Tidens historiske Forhold, og man skal iblandt Andet finde, at jo nærmere Kongerne kan hver udfylde en Menneske-Alder, desmere Enighed er der mellem dem og Folket. Ogsaa her seer man Dannemarks *historiske* Fordeel.

30

At Rimbart ansaae Ragembert for mindre duelig end godvillig, slutter jeg af: *satis idoneus* og *valde voluntarius*, duelige Evangelister myrdes og sjelden paa *Henveien*, og, da han ventelig var en Franke, maatte vel alt Sproget gøre ham *mindre* bekvem *end en Dansk*.

Man seer at jeg her (Cap. 29) forbinder Danorum ei med *latrocinantium* men med *via*, og jeg vil anmærke, at det slet ikke skeer

for Fædrenelandets men for Sammenhængens Skyld. Meget mueligt at Røverne vare fra Dannemark, men jeg troer ikke det staaer der.

31

Divina apud eos mysteria, *largiente Domino*, libere *hactenus* celebravit. Heraf har man sluttet, at den omtalte Rimbart endnu var i Sverrig, da Ansgars Levnet blev skrevet, og altsaa ei kunde være sammes Forfatter. Jeg har før anmærket, at *hactenus* kunde gøres mistænkeligt derved, at det ei udtrykkes i den svenske Oversættelse, men rimeligst finder jeg det, at *hactenus* skal henføres, ei til den Tid da Bogen blev skrevet, men til den, da Ribe-Kirke bygdes, og staaer altsaa i Forbindelse med Kapitelets Begyndelse: Deniqve *dum hæc agerentur*. Rimbart blev altsaa, mener jeg, i Sverrig, indtil Ansgar behøvede ham i Ribe, og Alt, synes mig, viser, at det er om sig selv Rimbart her taler.

32

Rimbart nævner (Cap 30) tykke Bøger, hvori han havde samlet Alt hvad der syndes ham vigtigt om Gud og om Synden, om Himlen og Helvede, og fortæller sammesteds, at han af *Bibelsprog* havde sammensat en Bøn til hver Psalme, hvori han deels sang Guds Priis, og prisede hans Helliges Lod, deels tugtede sig selv, og beklagede Syndens arme Fanger. |A:149Andre Skrifter af ham omtaler Rimbart ikke, og at han umelig kan have skrevet Villehads Levnet, saaledes som vi nu have det, vil vist enhver føle, som af Rimbarts ærlige Tale har lært at kiende ham.

33

Psalmerne seer man (Cap. 30) var den bibelske Bog han idelig og daglig læste, og, saavist som det er den Deel af det Gamle Testamente en Christen og Præst aldrig noksom kan elske og indprænte sig, saa er det dog vel at mærke, at Psalmerne kun oplade og klare sig under stadigt Giennemskin af Lyset i det Ny Testamente.

34

Rimbart fortæller nemlig, (Cap 31) at han der i en Prædiken, dog iblandt Andet, strængelig forbød Folket at trælle for Verden (opus servile) om *Søndagen*, og endskiøndt det ei er andet end hvad de fleste Præster, baade før og siden har gjort, er det derfor ikke mere bibelsk. For Verden maa en Christen *aldrig* trælle, han skal giøre alt sit Arbeide af Kiærlighed for Guds Skyld, og da er ingen Dag dertil for hellig. At det kan være meget viselig betænkt, og for de Fleste nødvendigt, om *Søndagen* at afbryde sine sædvanlige Arbeider, er en ganske anden Sag, thi nyttigt og opbyggeligt kan meget være, som ei befales i det Nye Testamente, men kun *hvad* der befales, maa Præsten *byde*.

35

At denne Formaning just ihukommes ved *Rimbarts* Sendelse, med de Ord: *ipsi*, sicut et cæteris, denunciavit, synes mig, for Resten, at tale stærkt for *Rimberternes Eenhed*.

36

Rimberts Udtryk (Cap. 31) ere her tildeels overdrevne, ja lidt *forfløine*, og, endskiøndt hans Svaghed i Latinen maaskee noget kan undskylde ham, bør der dog ikke forties, at han sagtens var lidt smittet af sin Tids store Feil: ingen synderlig Forskiel at giøre mellem de hellige Skribentere, og andre Prædikanter med Fromhed og Salvelse. Allermindst bør *vi* oversee Sligt, som have en lignende Tid tæt baade bag os og for os, thi i Grunden løber det ud paa Eet, enten man frakiender de hellige Skribenter *Inspiration*, eller tillægger sig og andre den; i begge Tilfælde spiller man Kamerad med dem, og sætter Bibelen en Voxnæse paa, i første Fald er man blind, i andet har man et Par Fandens Øine, og Eet af To, saa dog heller det Første. At Rimbert var langt fra at mene det saa slemt, seer man godt, han havde kun en lille Rem af Huden, men selv det mindste er her for meget.

37

Ansgar døde 865 3die Februar, i sit 64de Aar.

38

Rimbert Cap. 29. Ebbe skal være død 851, og denne Samtale er da ventelig holdt kort før Ansgars Ord fandt Indgang hos Harek den Gamle.